

Trwy e-bost

01/12/2017

Cyngor gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i BGC Sir Benfro

Annwyl Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Benfro a swyddogion cynorthwyol,

Diolch am ofyn am fy nghyngor ar sut y gallech gymryd camau i gwrdd â'ch amcanion llesiant drafft sef:

- **Ble rydym yn byw:** Rydym yn dymuno amddiffyn a gwella ein hasedau naturiol tra'n ennyn optimistaeth am ein rhagolygon economaidd, ein hygyrchedd ac iechyd i bawb, yn seiliedig ar:
 - Fynd i'r afael â gwledigrwydd; ac
 - Amddiffyn yr amgylchedd
- **Pwy ydym ni:** Rydym yn dymuno helpu ein pobl, ein cymunedau a'n sefydliadau fel y gallwn gynorthwyo ein hunain a'n gilydd, yn seiliedig ar:
 - Fyw a gweithio; a
 - Chymunedau dyfeisgar.

Mae eich cynllun drafft hefyd yn nodi egwyddorion arweiniol y cytunwyd arnynt, sef gwrando, deall a newid.

Ym marn fy nhîm roedd siarad â chi yn gyson, a chwrdd â rhai ohonoch y mis diwethaf a gweld eich gwaith wrth iddo ddatblygu wedi rhoi iddynt ddealltwriaeth werthfawr o'r modd yr ydych yn gweithio gyda'ch gilydd. Diolch am drefnu'r cyfleoedd hyn a gobeithiaf eich bod chithau hefyd o'r farn bod y cysylltu rheolaidd hyn, a'n cyngor i chi, wedi bod yn ddefnyddiol ar hyd y ffordd.

Fel y trafodwyd rhyngoch a fy nhîm, roeddwn yn awyddus i fy nghyngor fod yn ddefnyddiol i chi a'r cyd-destun yr ydych yn gweithio o'i fewn. Felly buaswn yn eich cyngori i ddarllen hwn ochr yn ochr â fy ymateb i'ch asesiad llesiant. Roeddwn yn awyddus i fy ymateb i'ch asesiad llesiant fod yn un oedd yn edrych i'r dyfodol yn hytrach nag edrych yn ôl, i'ch helpu i ystyried sut i fynd ati i asesu'n barhaus a chynllunio llesiant. Fel y gwyddoch, yn ddiweddar cyhoeddais hefyd yr adroddiad ['Llesiant yng Nghymru: Cynllunio heddiw ar gyfer gwell yfory'](#) sy'n amlygu canfyddiadau allweddol ac argymhellion ar gyfer BGCau a chyrrff cyhoeddus ar feysydd allweddol lle mae angen newid ar gyfer gwneud gwell penderfyniadau ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Mae'r ddau adnodd wedi eu bwriadu i fod yn rhan o fy nghyngor i chi.

Nid rhoi fy marn ar eich amcanion llesiant yw pwrpas y cyngor hwn, neu eich cynllun drafft. Mae'r rhain i'w penderfynu a'u perchenogi gennych chi, fel BGC cydweithredol. Yn hytrach, bwriedir i'r cyngor hwn eich helpu i herio'r modd y mae pethau'n cael eu gwneud a dangos sut yr ydych yn gwneud hynny drwy eich cynllun llesiant. Felly, mae rhan gyntaf fy nghyngor yn ymwneud â'r modd y gallech weithio gyda'ch gilydd yn wahanol, gan ddefnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r pum dull o weithio i herio busnes-fel-arfer. Mae ail ran fy nghyngor yn seiliedig ar eich amcanion drafft ac yn rhoi anogaeth, adnoddau a chysylltiadau i'ch helpu i ddangos, drwy eich cynllun llesiant, eich bod wedi defnyddio'r pum dull o weithio a'r saith nod llesiant i lunio eich camau.

Mabwysiadu gwahanol ddulliau o weithio i gymryd camau i gwrdd â'ch amcanion drafft:

Rwyf wedi dweud wrth bob BGC, wrth iddynt bennu eu camau a chyhoeddi cynllun llesiant, y buaswn yn hoffi deall beth a olyga hyn yn benodol i'w hardal hwy, a sut mae hyn yn wahanol i'r hyn sydd wedi ei wneud yn y gorffennol. Wrth ddweud hyn, yr hyn a olygaf yw pa wasanaethau fydd yn cael eu heffeithio, pa ymrwymadau a wnaed gennych a sut mae pethau'n newid yn Sir Benfro. Mae gwireddu uchelgeisiau'r Ddeddf hon yn ymwneud â 'beth', a 'sut' h.y. beth ydych chi'n ei wneud i gyfrannu at ein cydweledigaeth o'r saith nod llesiant cenedlaethol? Mae'r nodau'n cydnabod bod cysylltiad rhwng datblygu cynaliadwy a'r amgylchedd yr ydym yn byw ynddo, yr economi yr ydym yn gweithio ynddo, y gymdeithas yr ydym yn ei mwynhau a'r diwylliannau yr ydym yn eu rhannu â phobl ac ansawdd eu bywyd? Felly beth rydych chi'n mynd i'w wneud gyda'ch gilydd sy'n wahanol? A sut ydych chi'n defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i lunio eich gweithgareddau ar gyfer Sir Benfro?

Fel y dywedais wrth FGCau, gwn nad ydyw'r atebion i gyd gennych eto, gan eich bod yn datblygu eich ymagwedd tuag at weithio'n wahanol gyda'ch gilydd ac ymgynghori ar eich cynlluniau drafft. Ond mae'n galonogol i weld eich bod wedi cychwyn cysylltu'r meddylfryd sydd wrth wraidd eich amcanion a'r camau yr ydych yn eu cymryd â chyd-destun Sir Benfro a'r pum dull o weithio yn y cynllun drafft a anfonasoch atom. Buaswn yn eich cynghori i adeiladu ar yr ymagwedd hon ar gyfer eich cynllun llesiant ac wrth i chi fwrw mlaen i gyflawni eich camau. Bydd y cwestiynau isod, gobeithio, yn eich helpu i ddangos eich bod yn gwneud hyn ac yn herio eich hunain i feddwl yn wahanol.

Buaswn yn eich cynghori i fod yn ymwybodol o'r angen i ddangos sut mae eich BGC wedi ystyried y canlynol mewn perthynas â phob un o'ch amcanion:

- **Hirdymor:** Beth yw eich dealltwriaeth o dueddiadau hirdymor, cyfleoedd, peryglon a senarios tebygol ar gyfer y mater hwn? Beth ydynt, ac a ydych wedi archwilio eu heffaith ar eich camau? Oes yna fylchau ar hyn o bryd yn eich data neu eich dealltwriaeth? Beth sydd angen ei weld ymlaen llaw neu pa wybodaeth am dueddiadau yn y dyfodol sydd eu hangen arnoch i ddeall y mater yn well? Pa allu, hyder ac arbenigedd sydd eu hangen arnoch i lenwi bylchau mewn gwybodaeth? I drwytho'ch gweithgaredd, bydd angen i chi fapio ac ystyried tueddiadau'r dyfodol yn ddigonol ar gyfer pob un o'ch nodau. Mae fy swyddfa yn gweithio gydag eraill i adeiladu gallu yn y maes hwn ac, fel y gŵyr eich tîm cynorthwyol, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn ychwanegu at adnoddau'r adroddiad 'Tueddiadau'r Dyfodol', y dylech fanteisio arno i'r eithaf ac sydd ar gael drwy Objective Connect a thrwy gysylltu â David Thomas. Mae adroddiad [The](#)

[Oxford Martin 'Now for the long-term'](#) yn dangos tueddiadau'r dyfodol yn fyd-eang a chenedlaethol y bydd angen i ni i gyd ymateb iddynt wrth weithredu datblygu cynaliadwy.

- **Atal:** Wrth ystyried y mater hwn, oes gennych chi ddealltwriaeth o'r hyn yr ydych yn ceisio ei atal? Beth sydd wrth wraidd y mater a phryd fyddai'r amser gorau i ymyrryd? Ydych chi'n glir am ba fath o atal sydd ei angen: atal sylfaenol h.y. ceisio atal rhywbeth rhag digwydd; atal eilaidd h.y. atal rhywbeth rhag gwaethygu; neu atal trydyddol h.y. lliniaru effaith rhywbeth â ganddo effeithiau parhaus. Dyma'r gwahaniaeth rhwng annog rhywun i wisgo helmed feicio (atal niwed i'r pen cyn iddo ddigwydd); gosod rhywun yn yr ystum adferol os yr ydynt wedi syrthio oddi ar eu beic (atal eilaidd, sef atal niwed rhag gwaethygu) a chwmsela yn dilyn y ddamwain (atal trydyddol i helpu anafiadau parhaus rhag gwaethygu). Mae llawer o FGCau heb ddefnyddio'u hasesiadau i ddeall yn drwyadl y sefyllfa bresennol a graddfa a natur yr ymateb sy'n ofynnol. Ar hyn o bryd, mae eich camau lefel uchel yn galonogol ond nid yw'n amlwg sut y bydd gwasanaethau ac adnoddau yn newid Caerdydd a'i gwneud yn fwy ataliol. Rwy'n gwerthfawrogi nad ydych eto'n gwybod beth yw'r darlun cyfan, ond hoffwn weld pob BGC yn archwilio sut y maent yn chwalu cylchoedd a thwrio'n ddyfnach i mewn i ddata i weld y negeseuon sydd ymhlyg yn y data, a thrwytho eich camau drwy ddeall yn well achosion ac effeithiau materion allweddol a thueddiadau.

- **Cydweithio:** Mae'n bwysig fod y bobl sy'n eistedd o gwmpas bwrdd y BGC yn medru dwyn gyda hwynt yr ystod orau o fewnwelediadau, heriau adeiladol, data a datrysiadau i'r BGC. A yw'r bobl iawn gennych o gwmpas y bwrdd, ar y lefel iawn ar gyfer gwneud penderfyniadau ar y mater hwn? Pwy arall allai fod arnoch ei angen i gydweithio gyda chi i'ch helpu i ddeall hyn yn well? Fel yr argymhellwyd yn fy adroddiad ar yr Asesiadau Llesiant, mae hwn yn amser da i adolygu aelodaeth wahoddedig y BGC ac ystyried pwy yw'r bobl 'anarferol' y gall y bydd angen i chi weithio gyda hwynt i gymryd camau i gwrdd â'r amcan hwn?

Wrth gyflawni'r camau, sut allai eich sefydliadau gydweithio? Bydd angen i chi ddangos sut mae eich BGC yn ystyried y camau sydd angen i chi eu cymryd gyda'ch gilydd ac ar draws ffiniau sefydliadol er mwyn cwrdd â'ch amcanion yn fwy effeithiol. Gallai hyn gynnwys cyd-ariannu cefnogaeth, cyd-leoli staff, chwalu strwythurau traddodiadol, trefnu cyfnewid swyddi a secondiadau ac o bwys mawr, grynhoi adnoddau. Byddaf yn dymuno gweld sut yr ydych wedi ystyried y manteision hyn a sut mae'r camau y byddwch yn eu cymryd yn eich symud tuag at gyflawni'r cydweithio hyn.

- **Integreiddio:** Ar gyfer pob amcan, sut ydych chi'n mynd i symud i ffwrdd o'r arfer o ddim ond gwneud rhywbeth sy'n cwrdd â'r amcan, ac yn hytrach, ddangos eich bod yn cymryd camau sy'n maximeiddio eich cyfraniad i bob un o'r nodau? Yn hytrach nag edrych ar y mater mewn dull traddodiadol, cyffredinol, ydych chi wedi edrych ar y diffiniad ar gyfer pob un o'r nodau i ehangu eich dealltwriaeth o lesiant ar gyfer y mater a'r cyfleoedd a allai fod ar gael ar gyfer cwrdd â'r nodau hyn drwy bob un o'ch amcanion? Pa mor dda ydych chi'n deall y cyfraniad a wneir gan eich sefydliad ar hyn o bryd i'r amcan hwn? Ac a

ydydych chi'n deall pa mor wahanol yw'r cyfraniad sydd angen i chi ei wneud i ddwyn yr amcan hwn yn ei flaen?

Sut fedrwch chi gynllunio'r hyn sy'n digwydd mewn manau eraill yn eich sefydliadau, y strategaethau a'r cynlluniau ar lefel rhanbarthol neu genedlaethol, i gysylltu ag eraill wrth gyflawni'r amcan hwn? Ydydych chi eto wedi cydnabod y rhwystrau neu densiynau sydd wedi codi a pha gamau fedrwch chi (neu eraill) eu cymryd i'w dileu? Pwy arall sydd eu hangen o gwmpas bwrdd y BGC i'ch helpu i gydgyssylltu'r broses o wneud penderfyniadau a gwella llesiant ar gyfer y mater hwn?

- **Ymgyfraniad:** Mae gwneud 'gwrando' yn un o'ch egwyddorion arweiniol fel BGC yn gam cadarnhaol. Rwyf yn awyddus i weld ffocws parhaus yn cael ei ddangos ar hyn gan bob BGC. Wrth gyflawni hyn sut ydydych chi'n cymryd camau i ddeall profiadau bywyd pobl yn eich ardal a sut mae hyn yn llunio eich gweithredu? Sut ydydych chi'n ymroi i ennyn ymgyfraniad pobl yn eich penderfyniadau? Sut fedrwch chi gydweithio gydag aelodau'r gymuned wrth gwrdd â'r camau hyn? Fel gyda Bwrdd Gofal Cymdeithasol Cymru, pa ddewisiadau sydd yna i ennyn ymgyfraniad pobl â phrofiad o fywyd go iawn ar Fyrddau a grwpiau partneriaeth?

Nid busnes-fel-arfer yw gosod amcanion a chmau. Yn y gorffennol rydym wedi pennu themâu a blaenoriaethau ac wedi ysgrifennu cynlluniau sy'n dangos beth yr ydym yn ei wneud p'run bynnag. Hyd yn oed yn awr, er gwaethaf y dystiolaeth yn yr asesiadau sy'n dangos ystod o dueddiadau brawychus, ymddengys fod pob BGC yn ymgysylltu'n unig â thiriogaeth ddiogel a digynnen. Mae addasu eich dull o weithio'n gofyn am ymagwedd sy'n wahanol yn ei hanfod ac mae angen i chi roi amser a gofod i chi eich hunain fel BGC i gwestiynu a ydyw'r ymagweddau presennol tuag at gyflwyno gwasanaethau cyhoeddus yn addas ar gyfer y dyfodol. Mae'n amser i archwilio pwysau allweddol a thensiynau mewn polisi a darpariaeth yr ydydych yn delio â hwynt bob dydd fel arweinwyr eich sefydliadau chi eich hunain. Dywedasoich wrth fy nhîm bod angen i'r BGC fod yn fan lle gellir 'herio'r ffolineb' h.y. sut gellir deall y modd y mae gwasanaethau cyhoeddus yn gweithio ar hyn o bryd? Ydy hyn yn gwneud synnwyr cyffredin i'r dinesydd? Sut fedr y BGC eich helpu i lywio'r materion hyn?

Gwn eich bod wedi defnyddio'r nodau i lunio eich amcanion, ond maent hefyd wedi eu bwriadu i'ch helpu chi, fel sefydliadau gwahanol gyda gwahanol ysgogiadau, i archwilio'r tensiynau a'r cyfleoedd o weithio gyda'ch gilydd i wireddu gwell gwasanaethau i Gymru. Dros yr ychydig fisoedd nesaf, rwy'n awyddus i weld BGCau yn dangos sut y gall pob aelod facsimeiddio eu cyfraniad, er enghraifft, i gymdeithas garbon isel, ecosystemau iach, cymunedau diogel â chysylltiadau da, neu amddiffyn yr iaith Gymraeg, drwy eu hamcanion a'r camau y maent wedi eu gosod. Bydd angen i chi ddangos sut mae pob un o'r cyrff cyhoeddus a gynrychiolir yn eich BGC yn cymryd pob cam rhesymol wrth ymarfer eu swyddogaethau i gwrdd ag amcanion y BGC. Rwy'n cydnabod y gallai hyn fod yn heriol yn ystod cyfnodau cyntaf gweithrediad y Ddeddf gan fod amcanion cyrff cyhoeddus unigol wedi eu penderfynu. Ond, tra fy mod yn cydymdeimlo â'r angen i FGau a chyrrff cyhoeddus gael amser i weithio tuag at aliniad byddaf yn dymuno gweld nad yw gwaith y BGC yn cael ei weld fel rhywbeth ar wahân i flaenoriaethau'r cyrff sy'n aelodau ohono.

I gynnal y sgysiau hyn, mae'n bwysig bod BGCau yn dod yn fannau lle gellir gweld llawer o weithredu, yn hytrach na manau lle ceir cyflwyniadau diddorol. Rwyf wedi argymhell yn ['Llesiant yng Nghymru: Cynllunio heddiw ar gyfer gwell yfory'](#) ein bod yn symud i ffwrdd o'r arfer o weld BGCau fel cyfarfod pwyllgor o dan ofal awdurdod lleol, gyda BGCau yn adeiladu cyd-ddealltwriaeth a pharch tuag at broffesiynau ei gilydd. Dylai'r BGC fod yn ymwneud â dull newydd o weithio, nid yn un sy'n cael ei sbarduno gan ddiwylliant un sefydliad. Gall Cadeirydd y BGC, sut a ble mae cyfarfodydd yn cael eu cynnal a sut y mae'r BGC yn cael ei gefnogi, i gyd newid dulliau o feddwl a chaniatáu ar gyfer her iachach i 'fusnes-fel-arfer'. Rwy'n clywed bod eich penderfyniad i enwebi Prif Weithredydd y Parc Cenedlaethol fel Cadeirydd, a Phrif Swyddog Cymdeithas Gwasanaethau Gwirfoddol Sir Benfro fel Is Gadeirydd yn annog pob partner yn y BGC i fabwysiadu rolau fel arweinyddion. Mae hyn i'w argymhell; a bydd gennyf ddiddordeb i glywed sut mae hyn yn effeithio ar ddiwylliant eich BGC dros y flwyddyn sy'n dod.

Mae angen i'ch arweinyddiaeth o'r BGCau dreiddio drwy eich holl sefydliadau ar bob lefel. Fel arweinyddion rwy'n siŵr eich bod yn rhan o lawer o strwythurau partneriaeth, cyfarfodydd a mentrau ond mae'r BGC wedi ei fwriadu i fod yn gyfle ar gyfer integreiddio a chydweithio ar uwch lefel dylanwadol. Sut ellir trefnu partneriaethau eraill a rhoi iddynt y dasg o gydweithio i gymryd camau i'ch helpu i gwrdd â'ch amcanion. Mae cyfleu sut mae gwaith y BGC yn bwysig i'ch timau uwch-reoli a defnyddio'r cynllun llesiant i herio ymarferion presennol o fewn eich adrannau chi eich hunain yn hollbwysig ar gyfer creu'r newid diwylliant a gaiff ei hyrwyddo yn ein cynllun drafft. Ar draws Cymru, rwyf wedi bod yn clywed bod hyn yn arbennig o berthnasol i reolaeth ganol, sydd efallai'n ymdrechu i gyfaddawdu fframweithiau presennol gyda'r Ddeddf. Un o fy swyddogaethau i yw adnabod a lleihau rhwystrau, ond mae hyn hefyd yn wir amdanoch chithau - fel uwch arweinwyr, eich rôl chithau hefyd yw herio eich rheolwyr i weithio'n wahanol a'u darbwyllo ei bod yn 'saff i fethu'.

Mae'n her i'ch sefydliad berchenogi'r cynllun hwn mewn gwirionedd a sicrhau bod y camau a osodwyd gennych yn cael eu deall ac yn cael eu gweithredu, a bod eich staff yn ymgymryd â hwynt drwy ddefnyddio'r pum dull o weithio - ond yn hollbwysig ar gyfer llwyddo i wella llesiant cenedlaethau'r dyfodol. Mae gwneud i hyn ddigwydd yn dibynnu ar barodrwydd pob un o'ch sefydliadau i gydweithio. Fel yr argymhellir yn fy nghyngor isod, dylech fod yn symud tuag at greu trefniadau gwaith agosach ar draws eich sefydliadau, a gweithredu fel tîm aml-asiantaeth rhithwir gydag uwch arweinydd neu secondiadau mwy ffurfiol a chyd-leoliadau. Mae yna nifer o adnoddau a allai fod yn ddefnyddiol, megis [Designing Multi-Agency Partnerships; Leading Culture Change](#) a [Stepping up: a framework for public sector leadership on sustainability](#). I gyflawni hyn bydd yn ofynnol i chi, pobl mewn sefyllfaoedd o arweinyddiaeth, chwarae eich rhan a bod yn ddewr wrth sbarduno'r newidiadau sydd eu hangen. Gobeithio y byddwch yn parhau i arwain ymagwedd seiliedig ar wybodaeth tuag at ddarganfod gwahanol ddatrysiadau i'r modd y mae pethau wedi cael eu gwneud yn y gorffennol.

Dylai pob BGC dalu sylw i'r cyngor hwn, ond rwy'n gwerthfawrogi bod pob BGC wedi mabwysiadu ymagwedd wahanol tuag at ddrafftio eu hamcanion llesiant ac y byddant yn mynd ati i gyflawni eu cynllun llesiant mewn cyd-

destun sy'n iawn iddynt hwy. Mae ail ran fy nghyngor yn ymroi i'ch helpu i ddangos drwy eich cynllun llesiant eich bod wedi defnyddio'r pum dull o weithio a'r saith nod llesiant i lunio eich camau.

Cyngor ar sut y gallech gymryd camau i gwrdd â'ch amcanion drafft:

O'r sgysiau rheolaidd yr ydych wedi eu cynnal gyda fy nhîm, gwn fod eich swyddogion cynorthwyol wedi gweithio'n galed dros yr haf i fanteisio ar ganfyddiadau eich asesiad, i gasglu gwybodaeth broffesiynol a drafftio eich amcanion a'ch camau. Yn gyffredinol, rwy'n ailadrodd fy adborth i'ch asesiad llesiant; credaf y bydd ymroi i ddeall y gwahaniaethau ar draws Sir Benfro wrth i chi fynd ati i gwrdd â'r amcanion hyn yn bwysig ac mae hefyd yn bwysig eich bod yn gallu egluro sut y bydd hyn yn effeithio ar wahanol bethau e.e. Pa wasanaethau lleol fydd yn cael eu heffeithio os byddwch yn ailgyfeirio buddsoddiad? Oes yna dueddiadau hirdymor ar gyfer cymunedau penodol a fydd yn eich barn yn gwaethygu os na fyddwch yn gweithredu? Pa gymunedau fyddai'n elwa a sut? Beth fedrwch chi ei wneud yn wahanol sy'n cyfrannu i bob un o'r saith nod? Deallaf y byddwch yn parhau i weithio ar hyn drwy gydol y flwyddyn nesaf ac awgrymaf eich bod yn gweithio gyda'ch gilydd i wneud hyn yn fwy eglur yn eich cynllunio llesiant neu ddatgan pam nad ydyw'r atebion gennych eto gan egluro beth yr ydych yn bwriadu ei wneud yn ei gylch!

- ***Ble rydym yn byw: Rydym yn dymuno amddiffyn a gwella ein hasedau naturiol tra'n ennyn optimistaeth am ein rhagolygon economaidd, ein hygyrchedd ac iechyd i bawb, drwy fynd i'r afael â gwledigrwydd.***

Ar draws Cymru mae gwledigrwydd yn ased unigryw ond hefyd yn achosi anhawster i lawer. Mae'n galonogol i weld eich bod, yn eich asesiad llesiant, wedi edrych yn fwy manwl ar y data er mwyn deall bod gwledigrwydd eich ardal yn achosi anghydraddoldebau i rai, er gwaethaf dulliau traddodiadol o fesur tlodi. Mae hefyd yn galonogol i weld rhyng-gysylltiadau rhwng eich amcanion drafft a bod y BGC yn awyddus i fynd i'r afael â'r materion hyn; eu bod yn awyddus i greu cymunedau cydnerth sy'n brwydo yn erbyn gwledigrwydd drwy gysylltedd, ac yn dymuno denu mwy o bobl i fyw a gweithio yn Sir Benfro, tra'n gwarchod a dathlu'r amgylchedd naturiol.

Fel y dywedais yn fy ymateb i'ch asesiad llesiant, mae deall y mater hwn o bersbectif eich newid sefydliadol yn golygu edrych ar yr heriau hirdymor i Gymru, megis anghydraddoldebau mewn iechyd a safon byw, cydnerthedd seilwaith, ymdopi â'r newid mewn poblogaeth; adnoddau cyfyngedig ar gyfer gofal cymdeithasol; prinder darpariaeth ar gyfer tai; pobl yn byw mewn tlodi; a lleihad mewn adnoddau naturiol drwy lens gwledigrwydd. Roedd yr ymagwedd cwrs bywyd a fabwysiadwyd gennych yn eich asesiad llesiant yn ddefnyddiol ar gyfer dangos ble mae gwasanaethau cyhoeddus yn cyffwrdd â bywyd pobl, ond yn eich cynllunio llesiant, mae angen i chi fynd ymhellach ar gyfer deall hyn. Nawr bod gennych amcanion drafft, buaswn yn eich cynghori i dwrio'n ddyfnach i mewn i'ch data ar y mater hwn. A ydyw darpariaeth bresennol yn ddigonol? Oes yna fylchau? A ydyw'r materion hyn ar hyn o bryd yn cael eu rheoli'n ddigonol ac y mha ardaloedd y gellir bod angen mwy o weithredu ar y cyd? Mae anghydraddoldebau mewn mynediad i wasanaethau, tai, cysylltedd a thrafnidiaeth yn hollbwysig ar gyfer deall llesiant mewn gwahanol rannau o Sir Benfro. Sut mae tlodi gwledig yn amlygu ei hunan? A ydyw ffridd yn gydnerth? Pa mor addas ar gyfer y diben ydyw TG? Beth yw'r cyfyngiadau ar ddarpariaeth trafndiaeth

gyhoeddus? Pa bwysau a roddir gan wledigrwydd ar wasanaethau cyhoeddus? Yn hyn o beth, sut mae'r BGC yn gweithio gyda'r Gwasanaethau Cyhoeddus a Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol y Ddeddf Llesiant wrth ystyried eu hymateb i wledigrwydd ar draws y rhanbarth? Beth fedr y BGC ei wneud i ddylanwadu ar y gwaith hwn i helpu i gymryd camau i gwrdd â'r amcan hwn?

Mae adroddiad diweddar gan ['Health and Wellbeing in Rural Areas'](#) a gynhyrchwyd gan Iechyd Cyhoeddus Lloegr a'r Gymdeithas Llywodraeth Leol yn amlygu materion yn ymwneud â chefn gwlad yn Lloegr, ond hefyd yn cynnwys nifer o astudiaethau achos, megis y prosiect Fish Well yn Norfolk, sy'n anelu at wella iechyd a llesiant pobl yn yr ardaloedd lleol hyn. Hefyd, mae adroddiad y Sefydliad Royal Town Planning, ['Poverty, Place and Inequality'](#) yn cynnwys nifer o argymhellion sy'n egluro pam mae ymagweddau seiliedig ar le yn allweddol ar gyfer mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldeb. Mae un argymhelliad yn arbennig yn nodi'r rôl y dylai prifysgolion ei chwarae mewn lleihau tlodi lleol, o gofio [astudiaeth achos](#) Westfield Action Research Project a wnaethpwyd mewn partneriaeth â Phrifysgol Sheffield.

Ar draws y byd, mae llywodraethau'n ymroi i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a achosir gan wledigrwydd, â ganddynt, gellir dadlau, amgylchiadau llawer mwy heriol nag yng Nghymru. Yr hyn sy'n gyffredin i brosiectau llwyddiannus yw ymagwedd ar y cyd â chymunedau sy'n byw mewn ardaloedd gwledig, sy'n chwalu'r berthynas draddodiadol rhwng yr un sy'n darparu'r gwasanaeth a'r un sy'n ei dderbyn, fel bod pobl yn dod yn rhan o'r dasg o ddod o hyd i ddatrysiad. [Mae prosiectau ym Molivia wedi bod yn llwyddiannus](#) wrth annog menywod o gefn gwlad i arwain y ffordd yn eu cymunedau a'u sefydliadau gan godi eu hunain a'u teuluoedd allan o dlodi - mae'r cymunedau eu hunain yn blaenoriaethu, yn buddsoddi ac yn rheoli cyllid. Lle mae angen gwasanaethau mae technolegau fel dronau yn darparu cyflenwadau meddygol, ceir galwadau fideo yn lle apwyntiadau gyda'r meddyg ac mae dosbarthiadau rhithwir yn digwydd yn awr, heb son am yr hyn a fydd yn digwydd yn y dyfodol. Mae'r cysyniad o ['Hyperbentref'](#) a ddatblygwyd gan FutureScape yn dychmygu pentrefi wedi eu cysylltu gan eu hasedau, [sy'n annog pobl mewn cymunedau gwledig i elwa ar dechnoleg](#). Sut ydych chi wedi meddwl am y posibiladau hirdymor o fanteisio ar dechnoleg i ddatrys y mater hwn?

Mae [Rural Coalition](#) yn tynnu sylw at y ffaith bod yr asedau a gaiff eu mwynhau gan gymunedau gwledig yn medru gwella llesiant economaidd. Mae gan ardaloedd gwledig botensial enfawr ar gyfer darparu adnoddau anhepgor, megis bwyd, dŵr ac ynni; ar gyfer datblygu'r 'economi gwyrdd' a chroesawu ystod llawer ehangach o weithgareddau economaidd - yn arbennig y rhai sy'n gysylltiedig â ThG a gweithio yn y cartref. Mae eu hadroddiad yn cynnwys argymhellion ar sut y gall cymunedau ddod yn fwy cynaliadwy yn y dyfodol. Mae deall asedau'r cymunedau hyn a sut mae pobl yn cysylltu yn awr ac yn y dyfodol, yn bwysig cyn cymryd unrhyw gamau i geisio datrys y mater.

Byddwch yn ymwybodol bod BGCau Ceredigion a Sir Gaerfyrddin hefyd wedi ystyried gwledigrwydd yn eu cynllunio llesiant; mae BGC Powys yn gobeithio mynd i'r afael â chysylltedd hefyd.

- ***Ble rydym yn byw: Rydym yn dymuno amddiffyn a gwella ein hasedau naturiol tra'n ennyn optimistaeth am ein rhagolygon economaidd, ein hygyrchedd ac iechyd i bawb, drwy warchod yr amgylchedd.***

Roeddech yn iawn i gydnabod bod gan Sir Benfro amgylchedd naturiol neilltuol, gyda'i Pharc Cenedlaethol, cyfoeth o fannau agored gwyrdd, afonydd a mynyddoedd. Mae gan y sir ased gwerthfawr sy'n cyfrannu at lesiant ei thrigolion ac ymwelwyr ac mae'r dirywiad mewn diwydiant traddodiadol yn golygu bod yr amgylchedd naturiol yn cael ei weld yn gynyddol fel elfen a fedr gynorthwyo busnesau cynaliadwy amgen yn arbennig ynni o'r tonnau, y gwynt a'r môr. Yn yr un modd mae'r sectorau amaethyddol, bwyd a thwristiaeth yn gyflogwyr arwyddocaol yn y Sir ac maent wedi dwysáu cadwyni cyflenwi lleol. Mae'r rhain yn manteisio'n fawr iawn ar ansawdd yr amgylchedd naturiol ar gyfer datblygu a chynnal eu cynnyrch a'u gwasanaethau.

Mae bygythiad y newid yn yr hinsawdd a digwyddiadau tywydd eithafol i'r amgylchedd, cynefinoedd ac ecosystemau felly, yn cynrychioli ffocws enfawr i'r BGC. Mae'r camau yr ydych wedi eu drafftio i ddeall, galluogi a newid yn cynnwys ymgymryd ag asesiad o'r newid yn yr hinsawdd a'r risgiau amgylcheddol ar lefel cymunedol a datblygiad rhaglenni addysgol; defnyddio'r amgylchedd i hybu cysylltedd natur a chysylltu eich amcan sy'n ymwneud â chymunedau cydnerth, gan hyrwyddo'r rhai hynny sy'n ymddiddori mewn gwarchod yr amgylchedd drwy gefnogaeth a nawdd y BGC.

Fel y nodais uchod, mae deall y gwahaniaethau rhwng cymunedau yn eich galluogi i weithredu yn y modd gorau posibl i liniaru'r newid yn yr hinsawdd. Fel yr amlinellir yn eich asesiad, mae llifogydd o afonydd a'r arfordir yn berygl i Sir Benfro, gydag o leiaf 500 o gartrefi mewn perygl y funud hon o lifogydd o'r llanw. Mae llifogydd yn achosi trafferthion yn yr ardal, gyda niwed i eiddo yn Aberdaugleddau, Doc Penfro, Hwlfordd a Neyland yn 2013 a 2014. [Amcangyfrifir y bydd niwed blynyddol i eiddo preswyl yng Nghymru yn £22 miliwn](#) ac mae llifogydd yn effeithio ar lesiant pobl am amser hir yn dilyn y digwyddiad ei hun, felly mae deall sut mae gwahanol ddigwyddiadau tywydd yn effeithio ar wahanol gymunedau yn hollbwysig ar gyfer atal difrod a deall sut i gydweithio ac asesiad risg.

Deallaf y bydd eich camau drafft yn esblygu wrth i chi ddadansoddi materion i raddau helaethach ac ymroi i'w cyflawni. Ar hyn o bryd, maent yn cydnabod mewnbyn cymunedol yn y dasg o warchod yr amgylchedd naturiol ond nid ydynt yn mynd i'r afael ag effeithiau hirdymor y newid yn yr hinsawdd yr ydych wedi eu nodi. Rydych yn cydnabod y tueddiad hirdymor sy'n nodi fod y newid yn yr hinsawdd yn mynd i effeithio'n negyddol ar ansawdd dŵr, twristiaeth, cynhyrchu glaswellt a chostau tanwydd yn Sir Benfro. Hoffwn weld y BGC yn ystyried yr effeithiau penodol ar Sir Benfro yn eu gweithredu tymor byr, tymor hwy a'r hirdymor. Yn y dyfodol, mae effeithiau'r newid yn yr hinsawdd yn debygol o achosi sychder yn yr haf, sy'n golygu prinder dŵr, bioamrywiaeth sy'n dirywio ac sy'n effeithio wedi hynny ar amaeth. Mae pobl Sir Benfro'n dibynnu ar yr amgylchedd am eu hincwm, bwyd, dŵr a hamdden ac mae llawer o'r tir yn amaethyddol neu'n arfordirol (y ddau yn cael eu heffeithio gan y newid yn yr hinsawdd), felly buaswn yn awgrymu eich bod yn talu sylw arbennig i'r meysydd sydd mewn mwy o berygl nag eraill ac arnynt angen mwy o reolaeth wrth i chi ystyried y camau yr ydych yn eu cymryd fel BGC. Gall defnyddio'r saith nod llesiant i fframio'ch ymagwedd helpu pob partner i ddeall eu cyfraniad i'r mater arwyddocaol hwn. Gweledigaeth hirdymor rhai o'ch cymunedau yw y gallent gael eu herydu i mewn i fôr

Iwerddon, rhai yn cael eu gwahanu oddi wrth gyflenwadau dŵr ffres ar rhai heb fedru cyrchu adnoddau. Awgrymaf fod angen i chi edrych ar seilwaith critigol sydd mewn perygl o lifogydd. A ydyw ymagweddau presennol yn ddigonol ar gyfer ymdopi á hyn? A fedr ansawdd pridd barhau i gefnogi amaeth? Sut fedrwch chi ddefnyddio senarios i ddychmygu sut y gallech weithredu i warchod amaeth, cyflenwadau dŵr a thrawsgludo mewn tywydd eithafol?

Mae angen i'ch cyfrifoldebau chi fel sefydliadau fod yn glir yn y camau yr ydych yn eu cymryd i gwrdd â'r amcan hwn. Sut fedrwch chi, fel uwch swyddogion, greu sefydliadau sy'n fwy cyfrifol yn fyd-eang a chyfrannu i Sir Benfro gydnerth? I wneud hyn bydd angen i chi ddeall rolau ac ysgogiadau eich gilydd, a deall arwyddocâd materion a'r effaith y gallent eu cael ar eich sefydliad a'ch adnoddau. Gallai rôl Cyfoeth Naturiol Cymru a Pharc Cenedlaethol Arfordir Penfro eich helpu i weld y cyfleoedd i gydweithio a maccsimeiddio eich cyfraniad i'r saith nod llesiant a chysylltedd â'ch amcanion eraill. Byddaf yn siarad â Pharciau Cenedlaethol Cymru mewn seminar yr wythnos nesaf, lle bydd pynciau i'w trafod yn cynnwys yr heriau sy'n wynebu cefn gwlad Cymru, sut mae'r parciau cenedlaethol yn gweithio gyda chyrrff cyhoeddus eraill a sut y creffir ar eu cynlluniau rheoli.

Gyda'ch gilydd, mae gennych hefyd lawer o ystadau'r sector cyhoeddus, ac mae hyn yn cynnwys sut yr ydych yn cynllunio, dylunio a lleoli datblygiadau'r dyfodol (fel rhan o'ch Cynllun Datblygu Lleol), adeiladau, seilwaith a mannau agored cyhoeddus a chymunedol eraill. Mae [Closing the Circle](#) yn adrodd ar yr economi cylchol ac mae 'Amgylchedd Cymru' yn adroddiad defnyddiol a ysgrifennwyd gan Adeiladu Arbenigrwydd yng Nghymru, sy'n rhoi enghreifftiau ymarferol o ble fedr y sector cyhoeddus ymroi i leihau gwastraff ac adnoddau ym mhrosiectau'r dyfodol. Gallwch hefyd gael eich ysbrydoli gan rai o'r prosiectau a grybwyllwyd yng [Ngwobrau Adeiladu Arbenigrwydd](#), megis Ystafell Ddosbarth Weithgar. Mae ystyried pa mor 'wyrdd' yw'r adeiladau hyn, yn nhermau effeithlonrwydd ynni ac adeiladwaith cynaliadwy, yn fanteisiol i chi fel BGC. Mae [adroddiad Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt Cymru ar seilwaith gwyrdd](#) yn amlinellu sut mae seilwaith gwyrdd yn darparu ystod o fanteision pendant sydd wedi eu profi, a manteision economaidd cost-effeithiol, cymdeithasol ac amgylcheddol. Mae gan [Gomisiwn Dylunio Cymru](#) hefyd astudiaethau achos ac adnoddau ar ddylunio sy'n ffocysu ar ddefnyddwyr, yn maccsimeiddio effeithlonrwydd ynni ac wedi dangos y gall bryuro iachâd cleifion mewn modd arwyddocaol.

Fel mewn ardaloedd eraill mae ansawdd aer yn Sir Benfro yn cael ei effeithio gan ddiwydiant a thrafnidiaeth gyhoeddus. Er mai cymharol isel yw maint yr allyriadau y mae'r sector cyhoeddus yn gyfrifol amdano, rydych mewn sefyllfa unigryw i ddylanwadu'n llawer ehangach ar allyriadau mewn meysydd megis trafndiaeth, ynni, y defnydd o dir a chaffael. [Yn ddiweddar cyhoeddodd Llywodraeth Cymru](#) lefelau allyriadau carbon wedi eu hisrannu i lefelau Awdurdod Lleol. Mae gwella ansawdd aer a chynnal eich amgylchedd naturiol hefyd yn gofyn am ymgyfraniad trigolion. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru hefyd [Galwad am Dystiolaeth](#) i archwilio'r mecanweithiau mwyaf effeithiol ar gyfer gwireddu sector preifat carbon niwtral erbyn 2030 ac ysgrifennais atoch yn eich annog i ystyried a chyfrannu. Byddaf yn cynnal digwyddiad ar 9^{fed} Tachwedd, mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru: i archwilio sut fedr gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru ennyn ymgyfraniad pobl wrth gydweithio ac integreiddio'u gwaith, talu mwy o sylw i oblygiadau carbon hirdymor yn deillio o'u gweithgareddau, a helpu i atal effeithiau newid hinsawdd rhag gwaethygu ymhellach.

Ond nid dim ond chi sy'n gyfrifol. Roeddech yn gywir i gydnabod bod ennyn ymgyfraniad 'pobl anarferol' yn y dasg o gwrdd â'r amcan hwn yn hollbwysig. Beth fu ymgyfraniad y BGC gyda chynrychiolwyr y gymuned amaethyddol? Gall effaith amaeth ar yr amgylchedd fod yn gadarnhaol a negyddol; fel y nodwyd gennych mae yna gyfarwyddiadau yn eu lle i warchod ansawdd dŵr rhag ffynonellau llygredd amaethyddol yn y sir. Beth yw goblygiadau methiant parhaus i gynnal safonau dŵr a'r methiant i gwrdd ag ymrwymiad 2027? Ym mha fodd y mae diwydiant a busnes yn ymgyfrannu yn y sgysiau hyn? Yn aml, gall deall gwahanol bersbectifau gynnig gwahanol ddatrysiadau i'r modd yr ydym bob amser wedi gwneud pethau. Mae eich camau drafft ar hyn o bryd yn seiliedig ar y rôl y gall cymunedau eu chwarae. Mae adroddiad diweddar [Prydain Ddi-garbon 'Making it Happen'](#) yn nodi'r cyfrifoldebau sy'n eiddo i ni i gyd am genedlaethau'r dyfodol a bod angen i ni weithredu ar newid hinsawdd yn awr. Fel y darganfuwyd gennych, mae adfer coetiroedd, annog pobl i ddefnyddio'u ceir yn llai aml a gwastraffu llai yn effeithio ar eich allyriadau. [Mae cyfrifydd ôl troed amgylcheddol y WWF](#) yn dwyn ein sylw ni i gyd at ein potensial i effeithio newid.

Mae gan [NESTA ganllaw](#) ar gyfer gweithio gyda chymunedau i fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd yn cynnwys yr 'Her Fawr Werdd', lle mae cyfranogwyr wedi newid eu ffordd o fyw er mwyn lleihau eu hól-troed carbon. Mae prosiectau megis ['GlawLif' Dŵr Cymru](#) yn awgrymu dulliau y gallwn i gyd eu defnyddio i liniaru effeithiau llifogydd. Mae enghraifft eithafol yn cynnwys [Ynys Eigg yn yr Alban](#), lle mae'r gymuned yn cael effeithiau cadarnhaol ar eu hamgylchedd drwy gyflwyno a gofalu am gynlluniau ynni cymunedol adnewyddadwy, adeiladu busnesau cynaliadwy a gwella bioamrywiaeth. Mae eich asesiad llesiant yn awgrymu bod lleihau adnoddau yn cael effaith ar y gwaith ataliol a wneir mewn ymgeisiadau i gynnal ansawdd traethau a dŵr ymdrochi - pa rôl fedr cymunedau ei chwarae wrth eich helpu i gadw'r gwobrwyon yr ydych ar hyn o bryd yn eu mwynhau ar gyfer trigolion a thwristiaid?

Mae eich asesiad llesiant yn nodi gallu mawr yn y sir i greu ynni adnewyddadwy. Gallaf ddeall eich bod yn pwysu a mesur manteision amgylcheddol y cynlluniau hyn, ond buaswn yn eich cynghori i ystyried sut y gallech annog hyn. Mae gennym ymrwymadau i'w cyflawni yn nhermau lleihad mewn carbon; mae'r DU wedi ymrwymo i allyriadau sero erbyn 2050 ac mae pob un o Lywodraethau Cymru wedi addo creu mwy o swyddi gwyrdd. Ond er bod Cymru'n fan â photensial enfawr ar gyfer darparu ynni naturiol, dim ond 10% o drydan Cymru yn 2013 a ddarparwyd drwy ynni naturiol. Llynedd, cynhyrchodd Pwyllgor yr Amgylchedd a Chynaliadwyedd Cynulliad Cymru'r adroddiad ['Dyfodol Ynni Clyfar i Gymru'](#) gyda 19 argymhelliad ar y modd y gallai Cymru drawsnewid ei hymagwedd tuag at ynni. Yn fwy diweddar, mae Ynni Clyfar y DU wedi cynhyrchu'r adroddiad ['A Smart Energy Future for Rural Areas'](#) sy'n rhoi enghreifftiau ac astudiaethau achos o ardaloedd gwledig ar draws y DU sydd wrthi'n cyflawni'r trawsnewid hwnnw.

Mae BGCau eraill sy'n ymroi i amddiffyn eu hamgylchedd ac ymgymryd â rhagor o waith i ddeall y risgiau i'w cymunedau yn cynnwys Blaenau Gwent a Bro Morgannwg, a gwn eich bod eisoes yn gweithio'n galed gyda Sir Gaerfyrddin a Cheredigion, sydd wedi nodi amcanion drafft tebyg.

- ***Pwy ydym ni: Rydym yn dymuno helpu ein pobl, ein cymunedau a'n sefydliadau fel y gallwn gynorthwyo ein hunain a'n gilydd, drwy fyw a gweithio.***

Deallaf fod yr amcan drafft hwn yn deillio o fater a nodwyd yn eich asesiad llesiant, yn ymwneud â denu pobl i fyw a gweithio yn Sir Benfro. Mae eich amcanion drafft i gyd yn gysylltiedig, ac mae gwledigrwydd eich sir weithiau'n fonws ac weithiau'n anfantais yn y cyd-destun hwn. Fel yr ydych yn cydnabod yn eich asesiad, gellir gweld hygyrchedd Sir Benfro fel rhwystr, a phobl a busnesau yn aml yn amharod i adleoli yno er gwaethaf amgylchedd naturiol hynod. Mae prisiau ac addasrwydd tai hefyd yn fater o bwys i bobl ifanc. Yn ôl eich ymchwil, mae hyn yn effeithio ar allu cyflogwyr i lenwi swyddi gwag arbenigol neu recriwtio pobl â sgiliau digonol.

Mae twristiaeth yn parhau i sbarduno gweithgaredd economaidd, gyda diwylliant ac amgylchedd yr ardal yn chwarae rhan fawr mewn denu miliynau o dwristiaid i Sir Benfro bob blwyddyn. Mae hyn yn anochel yn golygu bod mentrau bach i ganolig yn sbarduno'r economi lleol a phobl ifanc yn gadael y sir i chwilio am gyfleoedd mewn mannau eraill - [tueddiad y gellir ei weld ledled Cymru](#). Mewn cymhariaeth mae rhai ardaloedd gwledig yn Siapan a Chanada hefyd wedi gweld cynnydd yn y nifer o bobl ifanc yn eu poblogaeth sy'n aros yn y man lle cawsant eu geni gyda gwell technolegau, ond hefyd yn dathlu'r ffordd o fyw a chyflwyno twristiaeth gynaliadwy. Awgryma'r [erthygl hon yn Fforwm Economaidd y Byd](#) y gallai rhai o'r atebion fod mewn mentrau cymunedol o'r gwaelod-i-fyny, lle mae pobl ifanc yn ymfalchïo mewn dweud wrth eraill am eu treftadaeth a'u hamgylchedd, ac fel y maent wedi cychwyn busnesau sy'n elwa ar dwristiaid yn ymweld â nhw. Mae'r rhain eisoes yn bodoli yn Sir Benfro a dylent fod yn rhan o'r ddealltwriaeth o'r modd y mae BGC yn medru meithrin twf drwy ei ddylanwad; fel yr awgrymir yn eich cynllun drafft, a fedrai hyn ennyn ymgyfraniad pobl ifanc mewn ymgymryd â phrentisiaethau neu hyfforddiant?

Buaswn yn eich cyngori, fel arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus, i ystyried sut y medrwch weithredu neu feddwl am ba ddylanwadau sydd gennych i gwrdd â'r amcan hwn. Mae'n galonogol i weld fel yr ydych yn ystyried sut y gallwch greu cyfleoedd i gadw pobl yn y sir. Sut fedr eich polisiau sefydliadol ymroi i helpu i gynnal busnesau lleol? Sut fedrwch chi integreiddio eich cymorth i'r busnesau hyn a chysylltu â pholisi a chyfleoedd i ddarparu gwasanaethau ar lefel cenedlaethol a rhanbarthol? Er enghraifft, sut fedr eich gweithdrefnau caffael fod y rhai gorau posibl ar gyfer cyfrannu at Sir Benfro sy'n gyfrifol yn fyd-eang, a sut fedrwch chi weithio ar draws y BGC i wireddu hyn? A fedr eich polisiau sefydliadol ymroi i helpu busnesau lleol cynaliadwy, gan gwtogi ar gludiant nwyddau, yn hytrach na ffocysu ar gost yn unig? Mae [Fforwm y Dyfodol](#) wedi cyhoeddi adroddiadau ar hyn ac mae fy swyddfa'n gweithio gyda [Gwerth Cymru](#) ar gynlluniau peilot ar ymagweddau newydd tuag at gaffael yng nghyd-destun y Ddeddf. Yn gyfnewid, pa gyfrifoldebau sydd gan fusnesau tuag at eu cymunedau? Sut fedr y BGC fanteisio ar y rhain i fodloni eu hamcanion?

Sut fedrwch chi hyrwyddo cyfartaledd drwy ddenu talent yn ôl i'r sir? Sut fedr eich sefydliadau ymroi i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn yr ardal? Gwnaeth Alun Davies AC ddatganiad yn ddiweddar ar [ariannu ar gyfer tyfu busnesau bach dwyieithog](#) er mwyn cynyddu amlygrwydd yr iaith Gymraeg yn ein cymunedau. Fedrwch chi fabwysiadu system gefnogi busnes seiliedig ar fusnesau'n macsimeiddio eu cyfraniad i'r saith nod llesiant?

Fel y cyfryw, wrth fynd ati i gyflawni'r amcan hwn, dylech ystyried pa ymagweddau arloesol y gallech eu mabwysiadu. Mae eich asesiad wedi ei adeiladu ar fodolau traddodiadol o gyflogaeth, o bobl yn teithio i'r gwaith

a gwasanaethau cyhoeddus yn darparu gwaith. Bydd dyfodol gwaith a phatrymau cyflogaeth yn gwbl wahanol i'r swyddi yr ydym ni yn gyfarwydd â hwynt heddiw. Mae'r [adroddiad Dyfodol Gwaith](#) yn rhagweld y bydd 65% o'r plant sydd yn awr yn cychwyn yr ysgol yn gweithio mewn swyddi fel oedolion nad ydynt hyd yn oed yn bodoli eto. [Ac yn ôl McKinsey](#), gallai technoleg awtomeiddio 45% o'r tasgau y telir pobl ar hyn o bryd i'w cyflawni. Ydych chi wedi ystyried sut y gallai hyn effeithio ar eich economi lleol? Sut fedrwch chi weithredu nawr ar gyfer yr hirdymor, a sicrhau bod gan bobl ifanc sgiliau sy'n addas ar gyfer y dyfodol? Mae eich asesiad llesiant yn amlygu pa mor bwysig ydyw hyn i bobl ifanc ar draws Cymru ac mae hwy eu hunain wedi tynnu sylw at y ffaith bod gwaith tîm, cyfathrebu a hyder mor werthfawr i bobl ifanc â graddau da wrth iddynt gychwyn yn y gweithle (gweler adroddiad diweddar [Ymddiriedolaeth y Tywysog 'Results for Life'](#)).

Un o'ch camau drafft yw nodi'r aliniad rhwng addysg a darpariaeth hyfforddiant. Fel BGC, rhaid i chi ennyn ymgyfraniad cyflogwyr lleol, Coleg Sir Benfro a sefydliadau megis yr Adran Gwaith a Phensiynau i gydweithio ar ddarganfod datrysiadau arloesol gyda'ch gilydd. Bydd hyn yn anochel yn golygu rhoi stop ar rai pethau, ond bwriad eich asesiad llesiant yw dangos i chi ble mae angen ffocysu ar wasanaethau cyhoeddus yn awr ac yn yr hirdymor. Er enghraifft pa weithredu fedrwch chi ei gyflawni yn awr fel darparwyr gwasanaethau cyhoeddus i annog dysgu a swyddi yn yr economi sylfaenol sy'n ymwneud â gofal lleol, manwerthu a diwydiannau bwyd, lle mae swyddi yn llai tebygol o gael eu hawtomeiddio yn y dyfodol ac yn dda i'r economi lleol?

Mae [adroddiad diweddar gan Sefydliad Joseph Rowntree'n](#) amlygu gwerth yr economi cymdeithasol wrth greu swyddi, gan gryfhau sgiliau a chyflogadwyedd. Sut ydych chi wedi ystyried y tueddiadau hirdymor hyn wrth osod eich camau a galluogi pobl i addasu eu sgiliau ar gyfer ennill bywoliaeth yn y dyfodol? Mae hyn yn berthnasol i'ch amcan drafft sy'n ymwneud â chymunedau cydnerth a manteisio i'r eithaf ar yr actifyddion sy'n weithgar yn Sir Benfro. Yn y dyfodol, bydd cydbwysedd rhwng gwaith/hamdden yn dod yn bwysicach ac yn ddiweddar meddai [blog Fforwm Economaidd y Byd](#): "Credaf mewn dyfodol lle mae addysg wedi ei bwriadu nid i baratoi ar gyfer swydd arall ddiwerth, ond ar gyfer bywyd sy'n cael ei fyw yn dda."

Mae eich pobl ifanc hefyd yn poeni am eu hanghenion tai yn y dyfodol, sy'n eu hatal rhag aros yn Sir Benfro. Darganfu'r [Resolution Foundation bod cenhedlaeth y mileniwm ar draws y wlad yn gwario tair gwaith gymaint â'u neiniau a'u teidiau ar dai](#), gyda phobl 30 oed ddwywaith yn llai tebygol na'u rhieni o fedru prynu eu cartref eu hunain - tueddiad hirdymor sy'n gwaethygu ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Yn ogystal â datblygu tai sy'n cwrdd â newid demograffig, mae gan Gymru hefyd gyfle i ddatblygu tai sy'n fwy addas ar gyfer cysyniadau modern o'r hyn a olygir gan fyw yn dda, mabwysiadu technoleg a chaniatáu i bobl fyw bywydau carbon-isel. Mae [Llywodraeth Cymru wedi lansio cronfa dai arloesol £20 miliwn](#). Dros y ddwy flynedd nesaf bydd y gronfa'n cynorthwyo cyflenwad o dai fforddiadwy ac yn gwella ansawdd y tai sy'n cael eu darparu. Dylai BGCau fod yn ymroi i ddylanwadu ar y modd y caiff y gronfa hon ei defnyddio a dylai dealltwriaeth o'r effaith a gaiff ar Gymru drwytho eu camau hirdymor ar dai.

Mae pobl eisoes yn dibynnu ar seilwaith digidol ac mae hyn yn debygol o gynyddu dros amser yn eu bywydau cymdeithasol a phroffesiynol. Mae eich amcan drafft sy'n ymwneud â mynd i'r afael â gwledigrwydd yn cysylltu â'r effaith y gall cysylltedd ffôn a rhyngwyd annigonol ei gael, ac yn eich arolwg ar ymgysylltu adlewyrchwyd bod

pobl yn teimlo y byddai gwell rhwydwaith ffonau symudol yn gwella eu llesiant. Buaswn yn eich annog i ystyried pa ddylanwad y gallwch ei gael ar fusnes y sector preifat. Mae BGCau cyfagos yn ystyried sut y gallant ddylanwadu ar seilwaith digidol ar gyfer eich ardaloedd a buaswn yn eich cynghori i gysylltu â'ch gilydd i greu achos dros well mynediad.

Mae'r BGCau eraill sy'n drafftio amcanion a champau tebyg yn cynnwys Powys, Caerdydd, Sir Fynwy a Chaerffili.

- [*Pwy ydym ni: Rydym yn dymuno helpu ein pobl, ein cymunedau a'n sefydliadau fel y gallwn gynorthwyo ein hunain a'n gilydd, drwy gymunedau dyfeisgar.*](#)

Mae eich asesiad llesiant yn awgrymu bod gan Sir Benfro eisoes gymunedau dyfeisgar. Mae'n ardal lle mae pobl yn teimlo eu bod yn perthyn, yn cyfrannu'n gadarnhaol i'w cymunedau ac yn byw bywydau gweithgar. Caiff hyn ei ddangos gan y microfusnesau yn eich bwrdeistref sirol, y 77 cyngor cymuned a lefelau cymharol uchel o wirfoddoli. Mae creu cymunedau dyfeisgar yn ymwneud â grymuso pobl, adeiladu hyder a gallu ac ildio rhai o'ch dyletswyddau a'ch rheolaeth fel sefydliadau'r sector cyhoeddus. Yn yr un modd ag yr ydych wedi cychwyn ei wneud yn eich cynllun drafft, dylech ystyried pa gamau ystyrllon, cadarnhaol y gallwch eu cymryd i helpu trigolion i sylweddoli eu cryfderau eu hunain, a ddylai fod yn ymwneud â gweithredu yn hytrach nag ysgrifennu strategaethau neu creu lefel o fiwrocratiaeth.

Fel y trafodwyd rhwng fy nhîm a'ch Is Gadeirydd, y dull gorau o ddyfnhau eich dealltwriaeth o gymunedau yw drwy ddeall profiadau go iawn y bobl sy'n byw ynddynt. Mae ennyn ymgyfraniad eich staff, mynd allan i siarad â phobl a chydweithio gyda hwynt i gyflawni prosiectau yn ffordd o ennill ymddiriedaeth cymunedau a gweld canlyniadau cadarnhaol. Mae gwaith tebyg yn cael ei wneud eisoes gan [Hubberston and Hakin](#) drwy'r Gronfa Loteri Fawr a ariennir gan Ymddiriedolaeth Adeiladu Cymunedau. Efallai nad ydych yn gwybod pwy yw arweinyddion cymunedol posibl a chysylltwyr mewn rhai ardaloedd, felly os yr ydych wedi ymrwmo i wneud hyn, newidiwch bwrpas eich adnoddau i gynyddu eich gwaith mewn cymunedau, gan ddod i adnabod lle, yn yr un modd ag y mae'r bobl sy'n byw yno yn ei adnabod. Heb amheuaeth bydd gwneud hyn yn eich helpu i ddeall sut i fynd i'r afael â gwledigrwydd drwy ymagwedd seiliedig ar le a rhoi dealltwriaeth i chi o'r amgylchedd yn y lleoliad hwnnw hefyd. Eto, mae ennyn ymgyfraniad 'pobl anarferol' yng ngwaith y BGC, ysgolion, colegau a Chynghorau Cymuned a'r trydydd sector yn chwarae rhan bwysig yn y gwaith o gysylltu pobl â'i gilydd.

Mewn rhai ardaloedd, mae sefydliadau cymunedol wedi cael eu hariannu fel cydgysylltwyr cymunedol ar gyfer pobl hyn drwy'r Gwasanaethau Cyhoeddus a'r Ddeddf Llesiant - gan eu cysylltu â gweithgareddau lleol a gwasanaethau yn eu hardal a'u helpu i gadw'n weithgar ac iach. Sut fedr y BGC gael y Bwrdd Partneriaeth Llesiant Rhanbarthol i'w helpu i gwrdd â'r amcan hwn yng nghyd-destun atal unigrwydd, afiechyd a bod yn annibynnol? Mae gan y trydydd sector gyfoeth o wybodaeth a phrofiad yn hyn o beth. Cynhyrchodd y [CGGC wybodaeth ehangach](#) ar y modd y mae'r trydydd sector yn chwarae eu rhan mewn cyfrannu at y Ddeddf yn cynnwys adnoddau ar y saith nod llesiant.

Sut ydych chi'n ennyn ymgyfraniad pobl ifanc yn y trafodaethau hyn? Rwyf wedi bod yn gweithio'n agos gyda'r Comisiynydd Plant, i gynhyrchu pecyn cymorth ar fabwysiadu ymagwedd hawliau'r plentyn tuag at facsimeiddio cyfraniad i'r saith nod llesiant cenedlaethol. Mae'n bwysig i gydnabod hawliau plant ar draws pob un o'r nodau llesiant a'r modd y dylent drwytho ymagwedd Cymru tuag at weithredu'r pum dull o weithio. Mae tloedi, camdriniaeth, gwahaniaethu a ffurfiau eraill o anafanteision yn medru cael effeithiau parhaus ar lesiant plant a phobl ifanc gan effeithio'n ddifrifol ar eu tebygrwydd o sicrhau dyfodol ffyniannus, iach, diogel a chymdeithasol weithgar. Mae cyfleoedd yn ystod plentyndod yn allweddol a'r ymyriadau cadarnhaol a roddir yn eu lle yn awr gan Gymru i amddiffyn a darparu ar gyfer plant yn helpu i sicrhau dyfodol mwy ffyniannus, iach a chydlynol i Gymru. Dylai cyrff cyhoeddus a BGCau felly ganolbwyntio mwy ar hawliau a llesiant plant yn eu gwaith asesu parhaus a'u cynllunio llesiant. Dylid rhoi ystyriaeth i ba mor dda mae cyrff cyhoeddus a BGCau yn cynnwys hawliau plant fel rhan o'u prosesau ymgynghori, gwneud penderfyniadau a chynllunio rhaglenni. Bydd hyn yn cynnwys datblygu polisiau sy'n ffocysu ar hawliau plant, gan alluogi plant i ddysgu am eu hawliau a'u grymuso i chwarae rôl weithgar yn eu cymunedau. I gynorthwyo'r gwaith hwn, mae pecyn cymorth yn cael ei dreialu a bydd ar gael cyn diwedd y flwyddyn. Byddai'r swyddfa Comisiynydd Plant yn hapus i roi cyngor i chi ar ymgysylltu â phlant a phobl ifanc a mabwysiadu ymagwedd hawliau plant tuag at sicrhau llesiant i genedlaethau'r dyfodol.

Mae poblogaeth pobl hŷn yn Sir Benfro yn ased gyda bron i chwarter y boblogaeth yn 65 mlwydd oed neu fwy, a rhagwelir y byddant yn 34% o'r boblogaeth erbyn 2039. Fel y cydnabyddir gennych, y rhan hon o'r boblogaeth yn aml iawn yw'r gwirfoddolwyr, yr actifyddion cymunedol a chyfranogwyr mewn bywyd dinesig. Yn ddiweddar ysgrifennodd [Comisiynydd Pobl Hŷn](#) atoch gan amlinellu sut y gallech gydnabod potensial y rhan hon o'r boblogaeth. A ydyw'r amcan hwn hefyd yn ymroi i atal pobl rhag dod yn fregus ac ynysig? Gall unigrwydd ac arwahanrwydd cymdeithasol effeithio ar bobl o bob oed, yn arbennig mewn cymunedau gwledig. Ond fel y dengys eich asesiad, mae pobl hŷn yn gwerthfawrogi'n arbennig y teimlad o fod yn gysylltiedig â'u cymunedau. Drwy gysylltu hyn â'ch amcan ar wledigrwydd, mae ymchwil gan [Heneiddio'n Dda yng Nghymru](#) wedi dangos bod unigrwydd ymhlith pobl hŷn yn gysylltiedig â iechyd meddwl a iechyd corfforol; sut fedrwc chi facsimeiddio manteision sy'n deillio o fwy o ymgyfraniad i wella iechyd pobl hŷn yn eich ardal? Yr enghraifft yr wyf i wedi bod yn cyfeirio BGCau eraill ati yw eich [Gofal Solfach](#) chi eich hunain, ond mae yna hefyd enghreifftiau eraill megis [Men's Sheds Cymru](#), yn digwydd ledled Cymru y gallai'r BGC eu hannog a'u cynorthwyo.

Bydd llawer o bobl yn ymgyfrannu'n unig mewn rhywbeth sy'n hwyl ac o les iddynt hwy. Mae'n galonogol i weld eich bod yn ystyried sut y gall asedau Sir Benfro gael eu defnyddio i alluogi pobl i ymgyfrannu. Sut fedrwc chi ddefnyddio treftadaeth, iaith, traddodiadau a'r amgylchedd naturiol i alluogi pobl i gymryd rhan? Mae yna gyfle gwirioneddol yn y fan hon i chi feddwl sut yr ydych yn maxsimeiddio eich cyfraniad i'r nodau cenedlaethol. Gallai [strategaeth Cyngor Celfyddydau Cymru](#) sy'n amlinellu rhai o'r manteision i iechyd, cydlynad a sgiliau'r boblogaeth sy'n deillio o ymgyfrannu mewn gweithgareddau creadigol eich helpu i adnabod sut y gall prosiectau fod yn fuddiol iawn i'ch sefydliadau. Mae'r [Rhaglen Comisiynu Diwylliannol, a ariennir gan Gyngor Celfyddydau Lloegr](#) yn ymroi i helpu comisiynwyr gwasanaethau cyhoeddus i ddeall sut y gallant wella canlyniadau drwy integreiddio celfyddyd a gweithgareddau diwylliannol gydag ystod o wasanaethau, yn cynnwys iechyd meddwl a llesiant, pobl hŷn a chomisiynu seiliedig ar le. Darganfu eich asesiad bod pobl yn cysylltu eu creadigrwydd, eu hiaith a'u treftadaeth â'u llesiant. Mae tîm Comisiynydd yr Iaith Gymraeg wedi bod yn gweithio gyda fy swyddfa,

gan ystyried y ffordd orau o helpu BGCau i ystyried y rôl y gallant ei chwarae i gynyddu'r defnydd o'r iaith Gymraeg, fel yr amlinellwyd yn '[Cymraeg 2050](#)'. Os gwelwch yn dda gadewch i fy nhîm wybod os hoffech gysylltu ag unigolion perthnasol yn y sefydliadau hyn.

Mae'r cyrff cenedlaethol sy'n ddarostyngedig i'r Ddeddf hefyd yn awyddus i integreiddio eu gwaith gyda gwaith y BGCau ac mae eich amcan yn rhoi cyfle i ystyried pa rôl y gallai Chwaraeon Cymru, Cyngor Celfyddydau Cymru, yr Amgueddfa Genedlaethol a Llyfrgell Genedlaethol Cymru, ei chwarae wrth i chi gymryd eich camau i gwrdd â'r amcan hwn i facsimeiddio eich cyfraniad i bob un o'r nodau.

Mae rhoi pŵer yn nwylo pobl sy'n adnabod eu hardal orau yn aml yn arwain at ganlyniadau annisgwyl cadarnhaol, fel y dangosir gan waith a wnaed gan '[Nurture Development](#)' ynghylch [Datblygiad Cymunedol Seiliedig ar Asedau](#) ac mae [Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru 'Lle Dwf'n' yn Nhredegar](#) yn dangos sut y gall dealltwriaeth o le gael manteision niferus ar lesiant. Yn y camau yr ydych yn eu cymryd, dylech ddangos sut mae defnyddio tystiolaeth wedi trwytho'r ffordd yr ydych yn macsimeiddio eich cyfraniad i'r nodau. Er enghraifft, dangoswyd bod prosiectau datblygu cymunedau seiliedig ar asedau'n cynyddu cydlynid cymunedol, yn annog mewnbwn cymunedol yn y gwaith o gynnal bioamrywiaeth a chynefinoedd yr ardal a chyfrannu tuag at gynnal diwylliant bywiog ein cymunedau. Mae eich [gwobrau Balchder Sir Benfro](#) yn ffordd dda o annog prosiectau cymunedol o'r math hwn i facsimeiddio eu cyfraniad tuag at y nodau, a buaswn yn eich annog i roi cyhoeddusrwydd i hyn ac adeiladu arno. Yn aml gall hyn arwain at fanteision ehangach i iechyd a llesiant economaidd, wrth i bobl greu rhwydweithiau newydd, cysylltiadau cymdeithasol a dysgu pethau newydd. Mae prosiectau sy'n annog y newid ymddygiad hwn yn bodoli o fewn ein cymunedau megis prosiect [Coed Actif Cyfoeth Naturiol Cymru'n](#) sy'n cael pobl allan i'r awyr agored, i gysylltu â natur, amddiffyn eu hamgylchedd a mwynhau effeithiau cadarnhaol ar iechyd a llesiant. Sut fedrwn ni integreiddio'n well ar gyfer cynorthwyo prosiectau fel y rhain?

Mae ennyn ymgyfraniad pobl yn ganolog i wireddu'r amcan hwn ac mae yna gysylltiad â'ch amcanion a'ch camau eraill. Wrth ennyn ymgyfraniad pobl wrth gymryd camau i warchod yr amgylchedd, mynd i'r afael â gwledigrwydd a darparu man gwyh i fyw a gweithio ynddo, buaswn yn rhagweld twf yn ymgyfraniad y gymuned a gweithgaredd yn Sir Benfro. Buaswn yn cynghori pob un o'ch sefydliadau i ymrwymo i Safonau Cyfranogaeth Cenedlaethol. Efallai y byddwch yn dymuno cysylltu â [Cyfranogaeth Cymru](#) a fedr gynorthwyo eich swyddogion wrth iddynt ennill sgiliau hollbwysig. Gallai [Rhwydwaith Cydgynhyrchu Cymru](#) eich helpu i ystyried cynlluniau bancio amser, rhoi enghreifftiau o gyd-gynhyrchu da a'ch helpu i adnabod ac ennyn ymgysylltiad arweinyddion cymunedau. Sut ydych chi wedi ystyried awydd pobl i ymgyfrannu yn y dyfodol? Pa newidiadau a fedrech chi eu gwneud i'ch systemau sefydliadol a'ch polisïau i alluogi pobl i ymgyfrannu mwy mewn cymunedau a llunio gwasanaethau lleol? [Dengys adroddiad diweddar o Barnados](#) pa mor gyflym mae technoleg yn symud a'r modd y mae plant yn awr yn defnyddio gwybodaeth.

Ar hyn o bryd dengys ymchwil bod plant rhwng 5 ac 16 mlwydd oed yn treulio chwe awr a hanner bob dydd o flaen sgrin; [28% o bobl ifanc yn defnyddio cyfryngau cymdeithasol](#) fel eu prif ffynhonnell newyddion; [43% o bobl a anwyd rhwng 1980 a dechrau'r 2000au yn cael eu gyrru i wneud cyfraniadau ariannol drwy sianelau cymdeithasol.](#)

Yn ôl [arolwg ONS 2017](#), mae 87% o oedolion yng Nghymru, yn ddiweddar, wedi defnyddio'r rhyngwrwyd (hynny yw yn ystod y tri mis diwethaf). Er bod rhai pobl ar hyn o bryd heb fod ar-lein, a bod angen amlwg am ymagwedd wedi ei theilwra, mae yna gyfle gwirioneddol i ymgysylltu â phobl yn y dull sydd fwyaf cyfleus iddynt hwy ac sy'n rhan o'u bywyd bob dydd, yn hytrach na bod yn dasg ychwanegol iddynt. Mae hyn yn gwneud y pwynt am gysylltedd digidol Sir Benfro hyd yn oed yn fwy perthnasol. Mae "[Sir Fynwy Agored](#)" yn enghraifft o lwyfan ar-lein sydd wedi rhagweld sut y gallai pobl gyfrannu tuag at wella'u hardal yn y dyfodol, gyda chyfleoedd i rannu syniadau, i ofyn am farn y gymuned, cychwyn prosiect a chwilio am wirfoddolwyr neu adnoddau. Byddai Matthew Gatehouse, sy'n gweithio gyda BGC Sir Fynwy, yn medru eich helpu i rannu eu gwybodaeth gyda chi ar sefydlu'r wefan hon.

Ni fyddwch yn synnu i glywed bod BGCau eraill hefyd yn ystyried gosod amcanion sy'n ymwneud ag ymgysylltu, datblygu/cynnal rhwydweithiau cymdeithasol cryf, meithrin y teimlad o berthyn a llunio gwasanaethau. Yn arbennig, efallai y buasech yn dymuno rhannu syniadau gyda BGCau Bro Morgannwg, Ceredigion, Casnewydd a Phowys, sydd wedi rhoi amcanion drafft tebyg i mi.

Gobeithiaf eich bod o'r farn fod y cyngor hwn yn ddefnyddiol i chi wrth i chi symud ymlaen i gyhoeddi eich cynllun llesiant ar gyfer ymgynghori ffurfiol. Os gwelwch yn dda cysylltwch â fy nhîm os yr ydych angen manylion cyswllt pellach ar gyfer unrhyw un o'r sefydliadau a'r adroddiadau a grybwyllwyd yn y llythyr hwn.

Rwyf hefyd yn dysgu'r ffordd orau o gynghori, cynorthwyo a monitro sut mae cyrff cyhoeddus yn ceisio defnyddio'r pum dull o weithio a maccsimeiddio'u cyfraniad i'r saith nod llesiant, felly buaswn yn croesawu adborth oddi wrthyd chi, eich swyddogion cynorthwyol a Phwyllgor Craffu BGC Sir Benfro ar y modd yr wyf wedi dewis mynd ati i ymdrin â'r ddyletswydd statudol hon a'r cyngor yr wyf wedi ei roi.

Edrychaf ymlaen at dderbyn eich cynllun llesiant drafft ac os gwelwch yn dda cadwch mewn cysylltiad â mi a fy nhîm.

Dymuniadau gorau,

Sophie Howe